

ספר

זרע אברהם

מאמרים באגדות חז"ל

עם מפתח לספרי הרמב"ם וספרי מהר"ל

בעזרת החונן לאדם דעת

שמעון בן ר' אברהם ארי' ע"ה סמורש

מהודרה חדשה שנת תשפ"ו

לכל עניני הספר:

732.364.3942

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא

publish@alehzayis.com | 732.513.3466

FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

מכתב ידידות

מאת הגאון רבי דוד כהן שליט"א

סבת תשפ"ו
 מכתב ידידות
 הנני לכוין בשבט הספר הנפלא "זרע אברהם" שנתחבר ע"י ידי"נ ואהובי ת"ח מופלג ועמל בתורה
 תדיר הרב הגאון ר' שמעון סמורש שליט"א המכיל מאמרים מיוסדים לתלפיות על סדר התורה
 והמועדים מלאים וגדושים בדברי תורה ערכים ושמוחים הכנניים לתלפיות בעומק ובפנימיות הענינים
 ובהיקף רב והכל מיוסד על מקורות נאמנים ועל תורתו של מאור עינינו המהר"ל זיע"א ופותרים
 שער להכנס בעומק הענינים שעוסק בהם בהרבה נושאים חשובים בתורה ובמועדים ולהשיג ולהבין
 ולהשכיל באור התורה ובעז"ה יזכה הרה"ג ר' שמעון שליט"א להמשיך בעבודתו עבודת הקודש
 ולהמשיך ולזכות את הרבים ולהשפיע מתורתו הרחבה מתוך בריאות נאמנה ונהורא מעליא.
 המברך באהבה
 דוד כהן

טבת תשפ"ו

הנני לכוין בשבט הספר הנפלא "זרע אברהם" שנתחבר ע"י ידי"נ ואהובי ת"ח מופלג ועמל בתורה
 תדיר הרב הגאון ר' שמעון סמורש שליט"א המכיל מאמרים מיוסדים לתלפיות על סדר התורה
 והמועדים מלאים וגדושים בדברי תורה ערכים ושמוחים הכנניים לתלפיות בעומק ובפנימיות הענינים
 ובהיקף רב והכל מיוסד על מקורות נאמנים ועל תורתו של מאור עינינו המהר"ל זיע"א ופותרים
 שער להכנס בעומק הענינים שעוסק בהם בהרבה נושאים חשובים בתורה ובמועדים ולהשיג ולהבין
 ולהשכיל באור התורה ובעז"ה יזכה הרה"ג ר' שמעון שליט"א להמשיך בעבודתו עבודת הקודש
 ולהמשיך ולזכות את הרבים ולהשפיע מתורתו הרחבה מתוך בריאות נאמנה ונהורא מעליא.

המברך באהבה

דוד כהן

מכתב ברכה מאת

הגאון רבי ברוך הלוי סאלאווייציק שליט"א

בס"ד

ערב חג מתן תורה תשפ"ו

שלום רב וברכה מרובה לידידי הרה"ג רבי שמעון שליט"א ולכל הנלוים אליו אך טוב כל הימים

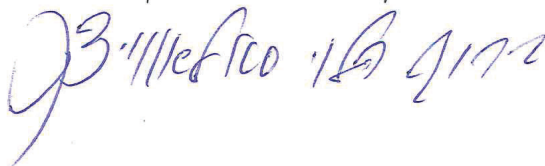
ברצוני להודות לכם על ספרכם הנפלא "זרע אברהם", אשר ניכר בו יגיעה והשקעה של שנים, ושהוא לא רק ספר של חידושים, אלא דרך חיים, ומשתקף מתוכו דמותו המיוחדת של מחברו. גם מצאתי בו מענה לשאלות שהעסיקו אותי זמן רב, והכל בנוי על דברי חז"ל, ומקורות מראשונים וגדולי אחרונים, והדברים ישרים ומשמחי לב, ומוגשים בצורה בהירה ומאירת עינים.

ובהתארחי בביתכם, שמעתי בתושבע"פ שאתם מוסיפים כהנה וכהנה, ושעומדים להדפיס חלק ב, ואשמח אי"ה לקבלו.

ואחתום מעין הפתיחה, בברכה שיהי נועם ה' עליכם ועל ביתכם, ותזכו לראות ביחד עם הרבנית תחי' כל צאצאיכם ממשיכים בדרך התורה והיראה ברוב נחת

המברך בלוי"נ

ברוך הלוי סאלאווייציק

מכתב הסכמה מאת

מו"ר הגאון רבי יוחנן משה צווייג שליט"א

בס"ד

ROHR
TALMUDIC
UNIVERSITY
CAMPUS

HaRav Yochanan Zweig, shlit'a
Roshi HaYeshiva

Rabbi Yitzchak Zweig
President

בשמחה רבה ובכבוד גדול אני כותב את ההסכמה הזו לתלמידי היקר, הרב שמעון, שהיה מראשוני תלמידי ב"בית התלמוד ירושלים".

במהלך חמישים השנים האחרונות זכיתי לראות את הרב שמעון הולך ומתרחק לתלמיד חכם אמיתי. מסירותו הבלתי מתפשרת לתורה, מוסר עבודתו הנעלה ומחויבותו להעמקה בכל תחום בתורה – היו למופת ולמקור השראה לי ולרבים אחרים.

כיום נודע הרב שמעון בזכות ידיעותיו הרחבות והעמוקות בהלכה, במועדי השנה ובכל תחומי התורה, יחד עם חדות מחשבה ובהירות בדירה. יכולתו לחדור לעומק הסוגיות ולהציע פרספקטיבות מקוריות ומעמיקות – מעידות על תבונתו הגדולה ועל מחויבותו הנאמנה לתורה.

הוצאת ספרו "זרע אברהם" היא הישג עצום, פרי עמל של שנים רבות, ומהווה עדות מובהקת למסירותו ללימוד התורה. ספר זה אינו רק מפעל שכלי רב-ערך, אלא גם מתנה יקרת ערך לכלל ישראל. הוא מספק תובנות מעמיקות בדברי תורה, בהלכה ובסידורות האמונה, ומהווה מקור חיני לכל הרוצה להעמיק בלימודו ולהרחיב דעתו בנושאים אלו.

אני ממליץ בחום לכל בן תורה המבקש לרומם את לימודו – לעיין וללמוד בספר זרע אברהם

יחי רצון שיזכה הרב שמעון להמשיך להיות מקור השראה לדור הבא של למדי התורה, ושעבודתו תוסיף זכות לו ולכלל ישראל.

נתן יצחק
הרב יוחנן משה צווייג
ראש הישיבה

4000 Alton Road
Miami Beach, FL 33140
Tel: (305) 534-7050
Fax: (305) 534-8444

ALFRED AND SADYE SWIRE COLLEGE OF JUDAI STUDIES

www.talmudic.edu

דברים אחדים

אודה את ה' בכל לבי על כל הטוב והחסד אשר חנן אותי מעודי ועד הלום ועל שזיכני ברוב רחמיו להוציא לאור חיבור זה.

ברצוני להביע רגשי הכרת הטוב עמוקים לאשתי החשובה שתחי' העומדת לימיני בכל עת ושסייעתני רבות בהוצאת הספר.

וכמו כן לבניי וחתניי החשובים והיקרים עמלי תורה ובני עליה על יוזמתם ועזרתם ואשר טרחו הרבה להביא את הספר לאור. ויה"ר שיזכו ביחד עם בני ביתם לראות בנים ובני בנים גדולי תורה ויראה.

וחובה עלי להביע הכרת הטוב ולתת שבח לרבותי הגדולים משיבת בית התלמוד בעיה"ק ירושלים, הרי הם ראש הישיבה הרב הגאון הגדול **הרב דב שוורצמן** זצ"ל, והרב הגאון **הרב משה שפירא** זצ"ל, ויבדל לחיים מורי ורבי הרב הגאון **הרב יוחנן משה צווייג** שליט"א, וכן להרב הגאון **הרב זאב הוברמן** זצ"ל משיבת בני תורה בברוקלין נ.י. אשר העמידוני על רגלי והדריכוני בתורה ובעבודת ה' ואשר קרבוני וחבבוני מאד.

ואסיים בתפילה ואפרוש כפי לפני ה', עד הנה עזרונו רחמיך ואל תטשנו ה' אלקינו לנצח, ולא תמוש התורה מפי ומפי זרעי ומפי זרעי מעתה ועד עולם, אכי"ר.

תוכן ענינים

תוכן לפי סדר הפרשיות והמועדים	ז
מפתח הענינים	תתקעז
מפתח לספרי הרמב"ם	תתקצב
מפתח לספרי מהר"ל	תתקצה
מאמר א בענין 'זרעו של אברהם'	יז
מאמר ב מערת המכפלה - חטא המרגלים	לה
מאמר ג מידת אברהם אבינו ומשפחתו	נא
מאמר ד ניתוק אברהם ממשפחתו - המהלך הטבעי והניסי בזיווגם של יצחק ורבקה	סד
מאמר ה הניסיונות של יוסף	עט
מאמר ו דין ישראל ודין ערכאות	פז
מאמר ז עוד בענין הנ"ל	צז
מאמר ח כבוד - תלמידי רבי עקיבא - יחידות האדם	קט
מאמר ט ענותנותו של משה	קכד
מאמר י עוד בענין הנ"ל	קלו
מאמר יא רב כאב - תלמיד כבן	קמה
מאמר יב בגדר מצות צדקה והמבזבז אל יבזבז יותר מחומש	קנג
מאמר יג בענין יפת תואר, דרכי מלחמת היצר וביאור ענין 'הגדול מחברו יצרו גדול הימנו'	קסט
מאמר יד שבת - "ברכו במן, וקדשו במן"	קעה
מאמר טו שבת יום מנוחה	קפג
מאמר טז שיטת הרמב"ם בדין של ראש השנה ודין הבינוני	קצה
מאמר יז בענין מצה ומרור	ריד
מאמר יח ענין בן חורין - שכר ועבדות - רכוש גדול	רלה
מאמר יט זה קלי ואנוהו - הוי מתדמה לה'	רמז
מאמר כ בענין תפילה	רסו

מאמר כא	בענין תפילות אבות תקנום - ביאור נוסף בענין הנ"ל.....	ערה
מאמר כב	בענין 'שנואה לאה'.....	רצא
מאמר כג	בענין נזיר.....	שה
מאמר כד	בענין שמחת יום טוב.....	שי
מאמר כה	ארבע לשונות של גאולה.....	שיט
מאמר כו	הפדיון ממצרים ומצות פדיון הבן.....	שכט
מאמר כז	בענין ויצאו ברכוש גדול.....	שמב
מאמר כח	גדר בעל תשובה 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון'.....	שנא
מאמר כט	בין ישראל לעמים - היחס לידיעת ה'.....	חסד
מאמר ל	עולם חסד יבנה - מידת הדין ומידת האמת שבע יפול צדיק - דין של טהרה ודין של טומאה.....	שעב
מאמר לא	חטא אדה"ר - חטא האדמה.....	שפא
מאמר לב	בענין שלימות - כעס - הלל ושמאי.....	שצב
מאמר לג	מעלתו של הזיווג.....	תד
מאמר לד	יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו.....	תטז
מאמר לה	יחידות האדם - פגם עוון הגזל - אין מזל לישראל.....	תיט
מאמר לו	צדקותו של נח מול שלימותו של אברהם.....	תלח
מאמר לז	מקצת שבחו בפניו (עירובין יח, ב).....	תסח
מאמר לח	בענין הבטחת ה' לאברהם "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".....	תעה
מאמר לט	תורת אברהם אבינו ויעקב - חסד דין ורחמים.....	תצח
מאמר מ	בענין נסיון האבות.....	תקד
מאמר מא	דרך ארץ קדמה לתורה מהלכו של אברהם אבינו - נסיון אור כשדים.....	תקז
מאמר מב	תפילת אברהם אבינו על סדום.....	תקכא
מאמר מג	ביטול לה' עקידת יצחק - נסיון אור כשדים - ביטול החירות.....	תקכז
מאמר מד	קנין המדות.....	תקמג
מאמר מה	תפילת יצחק ותפילת רבקה.....	תקמט
מאמר מו	ברכת יצחק - עשו יעקב.....	תקנב
מאמר מז	ענין שלימות האדם - כיבוד אב ואם של עשו ויעקב.....	תקסט
מאמר מח	בענין המושג 'נורא' שבברכה הראשונה של התפילה.....	תקעה

מאמר מט	לאה - נצחיות - מתנות גדולות.....	תקפד
מאמר נ	בענין הכרת הטוב והודאה.....	תקצו
מאמר נא	ביקש יעקב לישב בשלוה - יעקב ביקש חולשא.....	תרה
מאמר נב	תפילת משה ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף - תפילת שמע קולינו.....	תרח
מאמר נג	בענין לא יחרץ כלב לשונו.....	תריא
מאמר נד	הכאת הבכורות במהלך של 'בני בכורי ישראל' והרשות שנתנה למשחית לחבל.....	תרלא
מאמר נה	ביאור דברי הרמב"ם במצות 'והגדת לבנך' ושאלת 'מה נשתנה'.....	תרלו
מאמר נו	שתיקה יחוס וכבוד אב ואם.....	תרנה
מאמר נז	גדר כיבוד אב ואם - בן סורר ומורה.....	תרעה
מאמר נח	בענין כתר שם טוב - מעשיו מרובים מחכמתו.....	תרפ
מאמר נט	ברית המלח ומתנותיה הארוכות של לאה.....	תרצא
מאמר ס	ערוות אחותו - 'חסד הוא'.....	תשג
מאמר סא	עבד עברי וכנעני - קנין האדם.....	תשיג
מאמר סב	עומק מהותה של הנזירות וביאור סמיכות הענינים בפרשתינו.....	תשיט
מאמר סג	מהות מצוות ציצית שעבוד החירות.....	תשכח
מאמר סד	הידור מצווה בחוטי הציצית ובטלית עצמה.....	תשלב
מאמר סה	בענין מחלוקת שמאי והלל - ומחלוקת קרח ועדתו.....	תשלט
מאמר סו	שירת הבאר.....	תשמז
מאמר סז	עצת בלעם ושיטתו וההיצמדות לפעור.....	תשנו
מאמר סח	ענין תאוות עבודה זרה ובעל פעור "ממחרת השבת" - תחילת הספירה לקבלת התורה.....	תשפד
מאמר סט	מסירת התורה ממשה ליהושע ולא לבניו.....	תשצו
מאמר ע	עוד בענין הנ"ל.....	תתז
מאמר עא	אהבת ה' בכל לבבך.....	תתיג
מאמר עב	ושננתם לבניך אלו התלמידים.....	תתכג
מאמר עג	בביאור 'ואותנו הוציא משם'.....	תתלד

מאמר עד	לא תתגודדו	תתמא
מאמר עה	בענין בן סורר ומורה	תתמה
מאמר עו	הברכה והחיים רק במי ששואף לשלמות	תתנו
מאמר עז	תשובה לפני מיתתו	תתס
מאמר עח	בענין חנוכה בן ועבד - על הניסים - יגעת מצאת	תתעא
מאמר עט	בענין עזות יוון וישראל בושע עולם הזה וגן עדן	תתפא
מאמר פ	פורים - קבלת תורה שבעל פה מתוך הסתר	תתצז
מאמר פא	עוד בענין פורים - זכרון וחידוש - תורה שבכתב ותורה שבע"פ	תתקיא
מאמר פב	סיפור יציאת מצרים והודעתה והקשר לחג השבועות	תתקכב
מאמר פג	המשך העבודה מפסח עד העצרת - החירות האמיתית ואופן השגתה	תתקלז
מאמר פד	יגעת ומצאת	תתקנג
מאמר פה	בענין כתר תורה - לימוד התורה בלילה ומידתו של יעקב	תתקס
מאמר פו	בענין כריעה ועמידה בתפילה	תתקעג
מפתחות	תתקעז	

מפתח המאמרים לפי סדר הפרשיות והמועדים

בראשית

כבוד - תלמידי רבי עקיבא - יחידות האדם / מאמר ח קט
 שבת - "ברכו כמן, וקדשו כמן" / מאמר יד קעה
 זה קלי ואנוהו - הוי מתדמה לה' / מאמר יט רמז
 בין ישראל לעמים - היחס לידיעת ה' / מאמר כט שסד
 עולם חסד יבנה - מידות הדין והאמת שבע יפול צדיק - טהרה וטומאה / מאמר ל שעב
 חטא אדה"ר - חטא האדמה / מאמר לא שפא
 בענין שלימות - כעס - הלל ושמאי / מאמר לב שיצב
 מעלתו של הזיווג / מאמר לג תד
 יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו / מאמר לד תטז
 יחידות האדם - פגם עוון הגזל - אין מזל לישראל / מאמר לה תיט
 ערוות אחותו - 'חסד הוא' / מאמר ס תשג
 בענין מחלוקת שמאי והלל - ומחלוקת קרח ועדתו / מאמר סה ענף ב תשמג

נח

יחידות האדם - פגם עוון הגזל - אין מזל לישראל / מאמר לה תיא
 צדקותו של נח מול שלימותו של אברהם / מאמר לו תלח
 צדקותו של נח מול שלימותו של אברהם / מאמר לו ענף א ג תלח,תמז
 מקצת שכחו בפניו (עירובין יח, ב) / מאמר לז תסח

לך לך

בענין 'זרעו של אברהם' / מאמר א יז
 בענין ויצאו ברכוש גדול / מאמר כז שמב
 יחידות האדם - פגם עוון הגזל - אין מזל לישראל / מאמר לה תיט

יחידות האדם – פגם עוון הגזל – אין מזל לישראל / מאמר לה ענף ג.....תלב
 צדקותו של נח מול שלימותו של אברהם / מאמר לו ענף ב ד ה.....תמ, תנד, תס
 בענין הבטחת ה' לאברהם "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" / מאמר לח.....תעה
 תורת אברהם אבינו ויעקב – חסד דין ורחמים / מאמר לט.....תצח
 בענין נסיון האבות / מאמר מ.....תקד
 דרך ארץ קדמה לתורה מהלכו של אברהם – נסיון אור כשדים / מאמר מא.....תקז
 ביטול לה' עקידת יצחק – נסיון אור כשדים – ביטול החירות / מאמר מג.....תקכז
 עבד עברי וכנעני – קנין האדם / מאמר סא.....תשיג

וירא

בענין 'זרעו של אברהם' / מאמר א ענף ב.....כב
 בענין תפילה / מאמר כ.....כסו
 בענין תפילות אבות תקנום – ביאור נוסף בענין הנ"ל / מאמר כא.....רעה
 תפילת אברהם אבינו על סדום / מאמר מב.....תקכא
 ביטול לה' עקידת יצחק – נסיון אור כשדים – ביטול החירות / מאמר מג.....תקכז
 עבד עברי וכנעני – קנין האדם / מאמר סא.....תשטז
 מענין כריעה ועמידה בתפילה / מאמר פו.....תתקעג

חיי שרה

מערת המכפלה – חטא המרגלים / מאמר ב.....לה
 מידת אברהם אבינו ומשפחתו / מאמר ג.....נא
 ניתוק אברהם ממשפחתו – המהלך הטבעי והניסי בזיווגם של יצחק ורבקה / מאמר ד.....סד
 קנין המדות / מאמר מד.....תקמג

תולדות

עולם חסד יבנה / מאמר ל.....שעט
 תפילת יצחק ותפילת רבקה / מאמר מה.....תקמט
 ברכת יצחק – עשו יעקב / מאמר מו.....תקנב

ברכת יצחק - עשו יעקב / מאמר מו ענף א תקנב
 ענין שלימות האדם - כיבוד אב ואם של עשו ויעקב / מאמר מז תקסט
 עצת בלעם ושיטתו וההיצמדות לפעור / מאמר סז ענף ד תשסז

ויצא

מידת אברהם אבינו ומשפחתו / מאמר ג ענף ג סא
 בענין 'שנואה לאה' / מאמר כב רצא
 ארבע לשונות של גאולה / מאמר כה שיט
 ברכת יצחק - עשו יעקב / מאמר מו תקנב
 ברכת יצחק - עשו יעקב / מאמר מו ענף ב תקסא
 בענין המושג 'נורא' שכברכה הראשונה של התפילה / מאמר מח תקעה
 לאה - נצחיות - מתנות גדולות / מאמר מט תקפד
 בענין הכרת הטוב והודאה / מאמר נ תקצו
 ברית המלח ומתנותיה הארוכות של לאה / מאמר נט תרצא
 בענין כתר תורה - לימוד התורה כלילה ומידתו של יעקב / מאמר פה תתקס

וישלח

מערת המכפלה - חטא המרגלים / מאמר ב לה
 בענין תפילות אבות תקנום - ביאור נוסף בענין הנ"ל / מאמר כא רעה

וישב

הניסיונות של יוסף / מאמר ה עט
 ביקש יעקב לישב בשלוה - יעקב ביקש חולשא / מאמר נא תרה

ויגש

כבוד - תלמידי רבי עקיבא - יחידות האדם. / מאמר ח קטז

ויחי

ביקש יעקב לישב בשלוה - יעקב ביקש חולשא / מאמר נא תרה
 בענין כתר תורה - לימוד התורה כלילה ומידתו של יעקב / מאמר פה תתקס

שמות

בענין מצה ומרור / מאמר יז ענף ב רכה

וארא

ארבע לשונות של גאולה / מאמר כה שיט

הפדיון ממצרים ומצות פדיון הבן / מאמר כו שכת

תפילת משה ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף - תפילת שמע קולינו / מאמר נב תרח

בא

בענין מצה ומרור / מאמר יז ריד

הפדיון ממצרים ומצות פדיון הבן / מאמר כו שכת

בענין ויצאו ברכוש גדול / מאמר כז שמב

בענין הבטחת ה' לאברהם "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" / מאמר לח תעה

תפילת משה ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף - תפילת שמע קולינו / מאמר נב תרח

בענין לא יחרץ כלב לשונו / מאמר נג תריא

הכאת הכנענים במהלך 'בני בכורי ישראל' והרשות שנתנה למשחית לחבל / מאמר

נד תרלא

ביאור דברי הרמב"ם במצות 'והגדת לבנך' ושאלת 'מה נשתנה' / מאמר נה תרלו

סיפור יציאת מצרים והודעתה והקשר לחג השבועות / מאמר פב תתקכב

בשלח

שכת - "ברכו במן, וקדשו במן" / מאמר יד קעה

שכת יום מנוחה / מאמר טו קצב

זה קלי ואנוהו - הוי מתדמה לה' / מאמר יט רמז

בענין תפילה / מאמר כ רסו

בענין 'שנואה לאה' / מאמר כב רצז

הידור מצווה בחוטי הציצית ובטלית עצמה / מאמר סד תשלב

שירת הכהן / מאמר סו תשמז

יתרו

בענין 'זרעו של אברהם' / מאמר א כז
 ביטול לה' עקידת יצחק - נסיון אור כשדים - ביטול החירות / מאמר מג תקכז
 ענין שלימות האדם - כיבוד אב ואם של עשו ויעקב / מאמר מז תקסט
 שתיקה יחוס וכבוד אב ואם / מאמר נו תרנה
 גדר כיבוד אב ואם - בן סורר ומורה / מאמר נז תרעה
 בענין עזות יוון וישראל כושה עולם הזה וגן עדן / מאמר עט תתצב

משפטים

דין ישראל ודין ערכאות / מאמר ו פז
 עוד בענין הנ"ל / מאמר ז צז
 עבד עברי וכנעני - קנין האדם / מאמר סא תשיג

תרומה

בענין כתר שם טוב - מעשיו מרובים מחכמתו / מאמר נח תרפ

כי תשא

שבת יום מנוחה / מאמר טו קפג

ויקרא

ברית המלח ומתנותיה הארוכות של לאה / מאמר נט תרצא

שמיני

בגדר מצות צדקה והמבזבז אל יבזבז יותר מחומש / מאמר יב ענף ב קסו
 בענין נזיר / מאמר כג שה

קדושים

כבוד - תלמידי רבי עקיבא - יחידות האדם / מאמר ח קט
 בענין הבטחת ה' לאברהם "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" / מאמר לח ענף ג תצד
 שתיקה יחוס וכבוד אב ואם / מאמר נו תרנה

גדר כיבוד אב ואם – בן סורר ומורה / מאמר נז תרעה
 ערוות אחותו – 'חסד הוא' / מאמר ס תשג

אמור

תאוות ע"ז ובעל פעור "ממחרת השבת" – תחילת הספירה לקבלת התורה / מאמר
 סח תשפד
 המשך העבודה מפסח עד העצרת / מאמר פג תתקלז

בהר

שבת – "ברכו כמן, וקדשו כמן" / מאמר יד קעה
 עבר עברי וכנעני – קנין האדם / מאמר סא תשיג

בחוקתי

בענין כתר תורה – לימוד התורה כלילה ומידתו של יעקב / מאמר פה תתקס

נשא

רב כאב – תלמיד כבן / מאמר יא קמה
 בענין נזיר / מאמר כג שה
 עומק מהותה של הנזירות וביאור סמיכות הענינים בפרשתינו / מאמר סב תשיט

בהעלותך

ענותותו של משה / מאמר ט קכד
 עוד בענין הנ"ל / מאמר י קלו
 בענין כתר שם טוב – מעשיו מרובים מחכמתו / מאמר נח תרפ

שלח

מערת המכפלה – חטא המרגלים / מאמר ב לה
 מהות מצוות ציצית שעבוד החירות / מאמר סג תשכח
 הידור מצווה בחוטי הציצית ובטלית עצמה / מאמר סד תשלב
 מסירת התורה ממושה ליהושע ולא לבניו / מאמר סט תתא

קרח

בענין מחלוקת שמאי והלל - ומחלוקת קרח ועדתו / מאמר סה..... תשלט

חוקת

גדר בעל תשובה 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון' / מאמר כח..... שנא
גדר בעל תשובה 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון' / מאמר כח ענף ב..... שסא
שירת הכאר / מאמר סו..... תשמז
בענין כתר תורה - לימוד התורה כלילה ומידתו של יעקב / מאמר פה..... תתקס

בלק

מידת אברהם אבינו ומשפחתו / מאמר ג ענף ב..... נה
עוד בענין הנ"ל / מאמר י..... קלז
עצת בלעם ושיטתו וההיצמדות לפעור / מאמר סז..... תשנו
תאוות ע"ז ובעל פעור "ממחרת השבת" - תחילת הספירה לקבלת התורה / מאמר
סח..... תשפד

פנחס

מסירת התורה ממשח ליהושע ולא לבניו / מאמר סט..... תשצו
עוד בענין הנ"ל / מאמר ע..... תתז

דברים

בענין 'שנאה לאה' / מאמר כב..... שב

ואתחנן

רב כאב - תלמיד כבן / מאמר יא..... קמה
אהבת ה' בכל לבבך / מאמר עא..... תתיג
ושננתם לבניך אלו התלמידים / מאמר עב..... תתכג
בביאור 'ואותנו הוציא משם' / מאמר עג..... תתלד
מענין כריעה ועמידה בתפילה / מאמר פו..... תתקעג

ראה

בגדר מצות צדקה והמכובז אל יכובז יותר מחומש / מאמר יב קנג
לא תתגודדו / מאמר עד תתמא

כי תצא

מידת אברהם אבינו ומשפחתו / מאמר ג ענף ב נה
יפת תואר, דרכי מלחמת היצר וביאור ענין 'הגדול מחברו יצרו גדול הימנו' / מאמר
יג קסט
בענין 'שנואה לאה' / מאמר כב רצז
גדר כיבוד אב ואם - בן סורר ומורה / מאמר נז תרעה
בענין בן סורר ומורה / מאמר עה תתמה

כי תבא

הכרכה והחיים רק במי ששואף לשלמות / מאמר עו תתנו

נצבים

הכרכה והחיים רק במי ששואף לשלמות / מאמר עו תתנו
תשובה לפני מיתתו / מאמר עז תתס

האזינו

בענין תפילות אבות תקנום - ביאור נוסף בענין הנ"ל / מאמר כא רעט

מועדים

שבת

שבת - "כרכו במן, וקדשו במן" / מאמר יד קעה
שבת יום מנוחה / מאמר טו קפג
הפדיון ממצרים ומצות פדיון הבן / מאמר כו שמ

ראש השנה

שיטת הרמב"ם בדין של ראש השנה ודין הבינוני / מאמר טז קצה
 ארבע לשונות של גאולה / מאמר כה שיט
 הברכה והחיים רק במי ששואף לשלמות / מאמר עו תתנו

יום כיפור

גדר בעל תשובה 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון' / מאמר כח שנה
 בענין הבטחת ה' לאברהם "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" / מאמר לח ענף ב שפג
 תשובה לפני מיתתו / מאמר עז תתס
 פורים – קבלת תורה שבעל פה מתוך הסתר / מאמר פ ענף ב תתקו

סוכות

שיטת הרמב"ם בדין של ראש השנה ודין הבינוני / מאמר טז ריא
 בענין שמחת יום טוב / מאמר כד שי

חנוכה

בענין חנוכה בן ועבד - על הניסים - יגעת מצאת / מאמר עח תתעא
 בענין עזות יוון וישראל בושח עולם הזה וגן עדן / מאמר עט תתפא

פורים

פורים - קבלת תורה שבעל פה מתוך הסתר / מאמר פ תתצז
 עוד בענין פורים - זכרון וחידוש - תורה שבכתב ותורה שבע"פ / מאמר פא תתקיא

פסח

בענין מצה ומרור / מאמר יז ריד
 בענין מצה ומרור / מאמר יז רכה
 ענין בן חורין - שכר ועבדות - רכוש גדול / מאמר יח רלה
 בענין שמחת יום טוב / מאמר כד שי

ארבע לשונות של גאולה / מאמר כה שיט
 תפילת משה ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף - תפילת שמע קולינו / מאמר נב תרח
 בענין לא יחרץ כלב לשונו / מאמר נג תריא
 הכאת הבכורות במהלך 'בני בכורי ישראל' והרשות שנתנה למשחית לחבל / מאמר
 נד תרלא
 ביאור דברי הרמב"ם במצות 'והגדת לבנך' ושאלת 'מה נשתנה' / מאמר נה תרלו
 ענין תאוות עבודה זרה ובעל פעור / מאמר סח תשצב
 כביאור 'ואותנו הוציא משם' / מאמר עג תתלד
 סיפור יציאת מצרים והודעתה והקשר לחג השבועות / מאמר פב תתקכב
 המשך העבודה מפסח עד עצרת - חירות אמיתית ואופן השגתה / מאמר פג תתקלז

שביעי של פסח

זה קלי ואנוהו - הוי מתדמה לה' / מאמר יט רמז
 תפילת משה ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף - תפילת שמע קולינו / מאמר נב תרח

ימי הספירה

כבוד - תלמידי רבי עקיבא - יחידות האדם / מאמר ח קט
 תאוות ע"ז ובעל פעור "ממחרת השבת" - תחילת הספירה לקבלת התורה / מאמר
 סח תשפד
 המשך העבודה מפסח עד העצרת - החירות האמיתית ואופן השגתה / מאמר
 פג תתקלז

שבועות

בענין שמחת יום טוב / מאמר כד שי
 ושננתם לבניך אלו התלמידים / מאמר עב תתכג
 פורים - קבלת תורה שבעל פה מתוך הסתר / מאמר פ ענף א תתצז
 עוד בענין פורים - זכרון וחידוש - תורה שבכתב ותורה שבע"פ / מאמר פא תתקיא
 סיפור יציאת מצרים והודעתה והקשר לחג השבועות / מאמר פב תתקכב
 יגעת ומצאת / מאמר פד תתקנג
 בענין כתר תורה - לימוד התורה בלילה ומידתו של יעקב / מאמר פה תתקס

זרע אברהם

מאמר א

בענין 'זרעו של אברהם'

ענף א

מקשה איך יתכן שזרעו של אברהם יהיה כלה | שתי הבטחות לאברהם אבינו שיהיה זרעו כ'עפר הארץ' ו'כוכבים' | ביאור ענין דמיון זרעו של אברהם ל'כוכבים' | חיוב 'פריה ורביה' וחיוב 'אל תנח לערב ירך' | אברהם אבינו קיים 'אל תנח לערב ירך' | ביאור שיטת הרשב"ם כמה שכתב "ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו" | הריבוי כ'כוכבים' גורם לשנאת ישראל | עשו מופקע מברכת 'כה יהיה זרעך' כ'כוכבים'.

מקשה איך יתכן שזרעו של אברהם יהיה כלה

איתא בגמ' (בבא בתרא ס, ב) "תניא אמר ר' ישמעאל בן אלישע וכו' ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגזירת עלינו גזירות רעות וקשות ומבטלת ממנו תורה ומצות וכו', דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו, אלא הנח להם לישראל מוטב שהיו שוגגין ואל יהיו מזידין", ופירש רשב"ם "ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו בענין טוב ולא ע"י עובדי כוכבים ומצוות לא יבטלו עוד". ומשמע שהעצה על גזירות שמד היא שיהיה כלה זרעו של אברהם אבינו באופן טוב וכך לא יבטלו המצוות, ולכאורה זה הפלא ופלא, שח"ו כלל ישראל יהיה כלה ועל ידי זה לא יבטלו מצוות, איזה מין תיקון זה.

והקשו תוס' (ד"ה דין הוא) הכתיב פרו ורבו ואיך יבטלו המצווה, ותירצו "ושמא על אותן שכבר קיימו פריה ורביה קאמר"^א, והוסיפו לפרש בתוס' "והיינו זרעו של

א. ובדברי תוס' מיושב כיצד פירש עמרם מאשתו, ואף אם יש לו חשבון וטעם למעשה זה, הא מבואר בברכות (י, א) שהנביא ישעיה אמר לחזקיה שלא רצה לישא אשה כדי שלא יוליד בנים

אברהם כלה שלא יוליד אלא בן ובת". וכוונתם ליישב לשון הגמ' "ונמצא זרעו של אברהם 'אבינו כלה", שהכוונה בזה באופן שלא יוליד אלא בן ובת. ודברי התוס' בזה צריכים עיון שהרי ממה נפשך, אם התורה מחייבת במצות פריה ורביה רק בן ובת ולא יותר כנראה שזה מספיק לקיום העולם ולקיום זרעו של אברהם אבינו, ואם אין קיום לעולם ולזרעו של אברהם בבן ובת היתה התורה צריכה לחייב יותר מבן ובת.

שתי הבטחות לאברהם אבינו שיהיה זרעו כ'עפר הארץ' ו'כוכבים'

וביאור הענין נראה על פי מה שכתב הנצי"ב (העמק דבר בראשית טז, ה) על הפסוק "ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך", שהקשה שכאן מבטיח הקב"ה לאברהם אבינו שירבה כוכבים, ולעיל (שם יג, טז) הבטיחו "ושמתי את זרעך כעפר הארץ". ומפרש הנצי"ב "לא בשביל רבוי הבטיחו כאן שהרי כבר המשיל רבוי זרעו לעפר הארץ, אלא הוסיף כאן שיהיו הרבה אנשי מעלה שיאירו כוכבים". והיינו שנתברך אברהם אבינו בשתי ברכות, האחת, שירבה זרעו כעפר הארץ והיינו ריבוי אנשים, והשניה, שירבה זרעו כ'כוכבים', שיהיו הרבה אנשי מעלה שיאירו כוכבים [עיין בבא בתרא (ח, ב), "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי צדקה", ועוד שם, "ככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות"].

ביאור ענין דמיון זרעו של אברהם ל'כוכבים'

ואע"פ שבאופן טבעי ע"י הריבוי מתרבים המיוחדים הכשרים והצדיקים, ולפי גודל הכמות כך גודל האיכות, מבאר הנצי"ב שם "ואע"ג שיש בכל אומות העולם אנשי מעלה ומאירים לעמם ככוכבים אבל מעט לפי ערך ההמון, מה שאין כן זרע אברהם יש גדולי מעלה יותר מערך ההמון". והיינו שהיתה ברכה מיוחדת שבזרע אברהם יהיה רבוי של אנשי מעלה יותר מאשר לפי ערך הכמות, ועל זה נאמר בפסוק "כה יהיה זרעך". משמע מכאן שההגדרה של זרע אברהם היא שתהיה בזרעו איכות גדולה מהרגיל באופן יחסי לכמות, אבל פשוט שהאיכות תלויה גם בכמות והיינו שברכה של 'כעפר הארץ', שככל שהכמות מתרבה גם האיכות יכולה להתרבות. וזו

רשעים, "בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד", וא"כ גם לעמרם לא היה לו לפרוש מאשתו אפילו שהיה לו טעם בדבר, אכן למבואר בתוס' מיושב היטב, שהרי לעמרם כבר היה בן ובת מה שאין כן לחזקיה.

ברכתו של אברהם שככל שיתרבה זרעו כעפר הארץ, יתרבו בזרעו של אברהם 'כוכבים', היינו אנשי מעלה מיוחדים וצדיקים בכמות גדולה יותר מהרגיל.

ולפי הבנה זו, 'זרע אברהם אבינו' אין הכוונה על הקיום של כלל ישראל, אלא על האיכות של כלל ישראל שנובעת מתוך הכמות שלהם באופן יותר נרחב מהרגיל, ואפשר לבאר שזו כוונת הגמ' "ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה", לא שהכוונה שיהיה כלה זרע ישראל מן העולם ח"ו, אלא על המעלה המיוחדת הזאת של 'זרעו של אברהם' שהיא האיכות המיוחדת שלהם.

ומעתה מבוארת היטב כוונת התוס', כי בוודאי הולדת בן ובת מספיק כדי לקיים את כלל ישראל בעולם, ושפיר מתקיים בזה 'לשבת יצרה', אבל ע"י העדר הכמות מתמעטת האיכות, ונמצא 'זרעו של אברהם', והיינו ה'כוכבים' שהם החכמים והצדיקים, מתמעטים.

חיוב 'פריה ורביה' וחיוב 'אל תנח לערב ירך'

וכדברינו משמע בגמ' ביבמות (סב, ב) "דתניא רבי יהושע אומר, נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו, היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו, שנאמר (קהלת יא, ו) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך, כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים". והיינו שאע"ג שקיים אדם מצות 'פרו ורבו' הגמ' לומדת מהפסוק שיש חיוב להרבות בבנים, משום ש'אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה', ופירש רש"י "אי זה יכשר, איזה זרע יהא הגון וירא שמים ומתקיים". הרי מבואר בגמ' שהחיוב לעסוק בריבוי בנים למי שכבר קיים פריה ורביה ויש לו בן ובת, הוא כדי שיהיה לו 'זרע הגון וירא שמים', והיינו ריבוי הכמות כדי לייצר 'איכות' על ידי ריבוי אנשי מעלה מיוחדים וצדיקים כ'כוכבים', שזהו הגדר של 'זרעו של אברהם אבינו'.

אברהם אבינו קיים 'אל תנח לערב ירך'

איתא במדרש (בראשית רבה סא, ג), בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך כי אינך יודע אי זה יכשר, וכו'. רבי דוסתאי בשם רבי שמואל בר נחמן אם היו לך בנים בנערותך קח לך אשה בזקנותך והעמיד בנים. וממי אתה למד, מאברהם שהיו לו בנים בנערותו ולקח אשה בזקנותו והעמיד בנים, הדא הוא דכתיב ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. ולכאורה יפלא, שאחר שנולד יצחק שעליו נאמר "כי ביצחק יקרא לך זרע" עדיין צריך אברהם להוליד בנים נוספים כדי לקיים 'ולערב אל תנח ירך'. ונראה לבאר על פי מה שכתב השפת אמת (חיי שרה תר"מ) שישמעאל